

Чи потрібна нам корова...

Немає необхідності нагадувати, що без молока та молочних продуктів не обходиться жодна сім'я. Для малят та більшості пенсіонерів вони становлять основу щоденного харчування. Тому є надія, що в діях уряду для молочної галузі знайдеться належне місце, яке вона займає в усіх розвинутих державах.

На сьогодні давно визріла гостра й нагальна потреба розібратися у тих проблемах, у полоні яких опинилася ця життєво важлива галузь. Хоч правильніше було б сказати: в усі дзвони треба було бити ще вчора, а то й позавчора.

Про це свідчать факти, котрі, як відомо, річ уперта. Але це не просто цифри – за ними здоров'я, доля людей нині, а також те, яку основу здоров'я ми закладаємо для наступних поколінь. Якщо у 1990 році споживання молочних продуктів у перерахунку на молоко на душу населення становило 373 кг, у 1995 – вже 244 кг, то в останні п'ять років – лише на рівні 226 кг, за раціональної науково обґрунтованої норми 380 кг.

Про що ще можна говорити?

Разом із тим, слід підкреслити, що при такому низькому рівні споживання молочних продуктів усередині країни значна частина мо-

лочної продукції експортується. Це зумовлено, насамперед, низькою купівельною спроможністю більшості населення.

Приклад: середнє споживання сиру в європейських країнах на одну людину в рік становить біля 18 кг (у Греції – 28, у Франції, Італії – 23), а у нас – близько трьох. Не дивлячись на це, з України його було експортовано у 2004 році 94 тис. т, у 2005 році – 116 тис. т при виробництві, відповідно, 223 та 272 тис. тонн. Минулий, 2006 рік, не є характерним у зв'язку із введенням Російською Федерацією ембарго на імпорт української молочної продукції, серед якої питома вага сиру була найбільшою. Це також є відповідь, чому його вироблено на 57 тис. т менше, ніж у 2005 році.

До речі, попри те, що більшість виробників – експортерів молочної продукції мають російські сертифіка-

ти відповідності, із зняттям заборони ввезення для них у Росію зволікають вже більш як рік.

Отримання дозволу на експорт лише шістьма підприємствами галузі не знімає гостроти проблеми.

Аналізуючи виробництво молока в Україні, слід сказати, що в останні чотири роки воно зупинилося на рівні 13,3 – 13,8 млн тонн. Це в 1,8 раза нижче, ніж у 1990 році, а поголів'я корів за цей же період скоротилося в 2,5 раза.

У той же час тільки біля 40% від усього молока надходить на промислову переробку, тоді як у Європейському Союзі цей показник (товарність) становить 94 відсотки.

Щодо загального скорочення обсягів виробництва молока в Україні, то його можна пояснити, розглянувши ретроспективу питання.

У колишньому Радянському Союзі найбільш розвинутим напрямом тваринництва було молочне скотарство. У 80-х роках воно одержувало значні субсидії, які становили майже 50% капіталів, вкладених у діяльність сільськогосподарського виробництва, і 80% коштів, що спрямовувалися на річне субсидювання харчової промисловості.

Державна пряма підтримка виробництва молока існувала по 1993 рік, питома вага її в закупівельній ціні молока становила від 28 відсотків у 1970 році до 78 відсотків у 1990 році.

Лише через п'ять років, розуміючи ситуацію, що склалася в тваринництві й на споживчому ринку, Верховною Радою України був ухвалений закон, який дав можливість здійснювати дотацію товаровиробникам за продане ними переробним підприємствам молоко, і тим самим хоч трохи поліпшити фінансовий стан господарств. Заради справедливості слід відзначити, що за рахунок бюджетних коштів виробники молока, крім того, також отримують доплату за екологічно чисте молоко для виготовлення спеціальних продуктів дитячого харчування.

Але на сьогодні цього недостатньо. Розрахунки показують, що середньостатистична українська корова отримує від держави дотації на

добу в декілька десятків разів менше, ніж корова європейська. Тому не дивно, що поголів'я корів все скорочується й скорочується. У минулому році їх стало ще на 225 тис. голів менше, а це означає, що і в 2007-му виробництво молока буде зменшуватися.

Державна підтримка потрібна до тих пір, поки стимулювання розвитку молочної галузі не досягне бажаного результату.

Саме таким чином вирішувались проблеми стимулювання розвитку молочної галузі у розвинутих країнах світу. І тільки після досягнення поставленої мети можна буде говорити про скасування державної підтримки.

Як уже відомо, із 13,3 млн т молока, що отримано у 2006 році, тільки 2,5 млн т, або 18,5%, припадає на сільськогосподарські підприємства, решта – на приватний сектор.

На превеликий жаль, саме нижній стан суспільного сектора, який раніше виробляв більшу частину молока, не дозволяє йому стати локомотивом розвитку галузі. Це, разом із іншими факторами, зумовлено нестачею грошових коштів для впровадження передових технологій годівлі, утримання та відтворення стада, відсутністю економічних та соціальних стимулів до кращої організації праці (низький рівень заробітної плати, несприятливі умови праці), неефективним менеджментом, якого іноді й зовсім немає.

У той же час приватні господарства не можуть повною мірою компенсувати втрати суспільного сектора. Значних перспектив зростання виробництва молока тут очікувати не доводиться, тому що більшість на селі – люди похилого віку, а молодь, як правило, не пов'язує своє подальше життя з сільським господарством.

Крім того, в приватному секторі немає реальних можливостей здійснювати роботу із впровадження сучасних технологій утримання, годівлі, лікування, селекції. А без цих складових неможливо вирішити проблему істотного покращення якості молока.

Молочна сировина в Україні має також низькі показники якості порівняно з міжнародними стандартами, що пов'язано, насамперед, із

невикористанням генетичного потенціалу молочної худоби, захворюваннями молочної стада, низьким забезпеченням повноцінними кормами худоби, недостатнім технічним рівнем устаткування та технології виробництва, які застосовують сільськогосподарські та молокопереробні підприємства.

До того ж районні державні адміністрації, селищні ради ще мало займаються організаційною роботою з розширення молокоприймальної мережі, оснащення пунктів устаткуванням для приймання, охолодження та зберігання молока. Вони не використовують досвід і потенціальні можливості молокопереробних підприємств щодо надання допомоги і співробітництва з товаровиробниками.

Оскільки Україна найближчим часом планує вступити до СОТ, питання якості сировини залишається надзвичайно важливим. За вмістом білка в сирому молоці наша країна поступає всім розвинутих державам, а про вміст мікроорганізмів годі й казати.

Саме використання для переробки молока, що виробляють господарства населення, його низька якість, стало причиною заборони імпорту українських молочних продуктів у Російську Федерацію.

Слід наголосити, що сьогодні вітчизняна молочна промисловість ще не готова до жорсткої конкуренції з потужними міжнародними компаніями – основними гравцями світового молочної ринку.

Для часткового вирішення цієї проблеми, перш за все, необхідно гармонізувати національні стандарти з міжнародними. Без чіткої послідовної скоординованої технічної й технологічної політики молочна галузь стикнеться з негативними наслідками (втратою ринків збуту, позитивного іміджу в торговельно-економічних відносинах).

Гострими залишаються проблеми ціноутворення, що тісно пов'язані із встановленням закупівельної ціни на молочну сировину та на готову продукцію. Зумовлено це тим, що в структурі собівартості продукції витрати на сировину становлять у середньому 60%, а по різних групах молочної продукції коливаються в межах від 55 до 83 відсотків.

Уже нині закупівельні ціни досягли рівня середньоєвропейських, а в деяких регіонах навіть перевищують їх.

Структурна деформація, що відбулась у галузі, не може бути подолана одразу ж. Але для того, щоб це взагалі сталось, дії держави мають бути цілеспрямованими та прогнозованими, тобто не лише будуватись на основі прогнозованої оцінки економічної ефективності, а й відрізнятись значним ступенем передбачуваності та керованості.

У будь-якій країні роль держави та уряду визначається вирішенням проблем соціальної орієнтації економічних процесів, а для цього необхідно надати структурній перебудові керованого характеру.

З точки зору перспективи аграрної політики в Програмі уряду першочерговим завданням є удосконалення законодавчого поля функціонування аграрного сектора економіки.

Державну політику в молочної галузі буде визначати Загальнодержавна програма розвитку молочної скотарства України до 2015 року, розробкою якої займаються фахівці Міністерства аграрної політики разом із галузевими організаціями.

Зазначену програму, крім ресурсного забезпечення, підтримки інвестиційного клімату потрібно, за досвідом Російської Федерації й Білорусі, підтримати потужним адміністративним ресурсом. Потрібно суворо питати не тільки з міністрів, а й з керівників областей, районів. Влада мусить значно активніше вникати в проблеми тваринництва, змінювати відносно нього менеджмент, робити все, щоб виробництво молока ставало все більш привабливим бізнесом.

Насамкінець необхідно підкреслити, що для ефективного функціонування молочної галузі потрібна консолідація зусиль усіх учасників молочної ринку, злагоджена робота всіх ланок, пов'язаних з виробництвом молочної сировини, її переробкою та доведенням готової продукції до споживачів.

**Лідія Карпенко,
Микола Бутенко**

Стаття вперше надрукована у виданні «Аграрний тиждень», лютий 2007